

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног
12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

Година III / Књ. 1

Издавач

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Уређивачки одбор

проф. др Милош Ковачевић
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Никола Рамић
проф. др Драган Бошковић
доц. др Маја Анђелковић
мр Часлав Николић
Јелена Петковић

Одговорни уредник

проф. др Милош Ковачевић

Рецензенти

проф. др Милош Ковачевић
др Стана Ристић, научни саветник
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Божинка Петронијевић
проф. др Јелена Јовановић
проф. др Тијана Ашић
проф. др Никола Рамић
проф. др Анђелка Пејовић
доц. др Јована Димитријевић-Савић
доц. др Сања Ђуровић
доц. др. Владимир Поломац

Лектура и коректура

Јелена Петковић
Бојана Вељковић
Тања Танасковић

За издавача

проф. Слободан Штетић,

Технички уредник

Ненад Захар

Штампа

Интерагент, Крагујевац

Тираж

150 примерака

ISBN 978-86-85991-39-4

Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 12. марта 2011. године
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Година III / књ. 1

Крагујевац, 2012.

УЗ ДВОКЊИЖЈЕ СА III СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА

Резултати са III научног скупа младих филолога Србије *Савремена проучавања језика и књижевности*, одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу презентују се научној и стручној филолошкој јавности у ове две књиге.

Сам назив скупа показује да двотомни зборник доноси резултате из две тематско-научних области: из лингвистике и из књижевности. А језик и књижевност и јесу области што одражавају научно-наставну суштину филолошког дела Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу. Уз то то су научне области из којих се изводе докторске студије на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Због тога је скуп младих филолога нераскидиво повезан са докторским студијама, он је на својеврстан начин и пратилачки и интегрални део докторских студија. На њему, наиме, учествују сви докторанди са прве и друге године докторских студија језика и књижевности. Докторанди са докторских студија само су део, и то мањи, учесника овога скупа. На овоме, трећем по реду скупу младих филолога, с рефератима је учествовало више од сто педесет младих филолога не само из Србије, мада их је са наставних и научноистраживачких институција у Србији било највише. Овај скуп тако пружа ретку прилику да се на једном месту сусретну млади који су или на уласку у научне филолошке воде или су у њих већ увелико закорачили. Овај скуп и јесте посвећен њима, и само њима. Или је можда правилније рећи: овај скуп је њихов и само њихов скуп.

Реферати се овде штампају у два тома, који одражавају дисциплинарну структуру скупа. Први том доноси реферате са секције *Савремена проучавања језика*, а други са секције *Савремена проучавања књижевности*. Сви пријављени и поднесени реферати нису, међутим, нашли места у овим зборницима, него само они који су прошли научну рецензију угледних филолога. Сама та чињеница својеврсни је посредни показатељ научне вредности овде штампаних прилога. Ти прилози, наиме, сведоче о заиста завидном научном нивоу њихових аутора, међу којима има и оних којима су ово први објављени научни радови. Радови штампани у овом двотомном зборнику на одређен начин репрезентују актуелни тренутак савремене филологије из перспективе њених најмлађих научних посленика. Док овај зборник иде у штампу, већ су разаслани позиви за IV скуп младих филолога, тако да је овај скуп, на задовољство како његових организатора тако и његових учесника, већ добио карактер традиционалног. А из вида не треба испустити ни чињеницу да је ово једини скуп ове врсте не само у Србији него и на Балкану.

За реферате и у њима изнесене резултате заслужни су искључиво референти – учесници овога скупа. За организацију скупа најзаслужнији су млади филолози са ФИЛУМ-а, а за штампање овога као и зборника са претходна два скупа заслужан је пре свега ФИЛУМ. И свима се мора одати захвалност, јер без њих ни скупа младих филолога, ни ових двотомних зборника са њега не би било.

О ЛИНГВИСТИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА СА III СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА

Прва књига зборника *Савремена проучавања језика и књижевности* са III скупа младих филолога, одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 12. марта 2011. године доноси укупно 46 лингвистичких реферата тематски разврстаних у шест поглавља: I. *Дијалектолошка и ономастичка проучавања* (садржи три рада), II. *Морфолошка и тиворбена проучавања* (садржи четири рада), III. *Лексикосемантичка проучавања* (садржи осам радова), IV. *Синтаксичка проучавања* (садржи четири рада), V. *Стилистичка и семантичка проучавања* (садржи девет радова), VI. *Примењенолингвистичка проучавања* (садржи осаманаест радова).

Оваква тематска структура лингвистичке књиге зборника показује да су реферати на III скупу младих филолога били готово расподељени у две велике групе. Прву би чинили реферати који су се бавили питањима што припадају свим системсколингвистичким дисциплинама, укључујући ту и она три што репрезентују дијалектологију и ономастику, а другу – реферати контрастивног или методичког типа

Првој групи углавном припадају србистички радови, док другу групу по правилу представљају радови младих филолога који се баве страним филологијама. Тако су се у овом зборнику сусрели критеријуми националне и страних филологија, који су често и интерферирани, посебно у контрастивнолингвистичким радовима. Неспорно је да су сви радови, с обзиром на младост својих аутора – више него завидног научног квалитета. Уосталом, сви су они прошли рецензентску процедуру, у којој су учествовали најеминентнији лингвисти са српских универзитета и института.

Сви радови обухваћени овом књигом зборника доносе квалитет не само у одабиру тема, него и још више у начину њихове обраде. Готово сви аутори врло добро владају различитим лингвистичким теоријама, добро познају актуелна лингвистичка „кретања“ и различите методе лингвистичких истраживања. Користе их и с њима кореспондирају. Зато смо сигурни да ће и ова, уз претходне две филолошке књиге са скупа младих филолога на ФИЛУМ-у у Крагујевцу, наћи своје место не само у српској лингвистици.

Крагујевац, фебруара 2012. годне

Уредници

САДРЖАЈ

Уз двокњижје са III скупа младих филолога / 5
О лингвистичкој књизи зборника са iii скупа младих филолога / 7

I ДИЈАЛЕКТОЛОШКА И ОНОМАСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Мирјана Пеџровић Савић

О пореклу лексике свадбених обичаја и неке њене историјске потврде(област Рађевина) / 15

Тања Танасковић

Мушки надимци у селу Шљивовцу код Крагујевца / 23

Бојана Вељовић

О неким особинама фонетизма говора Тутина и околине / 33

II МОРФОЛОШКА И ТВОРБЕНА ПРОУЧАВАЊА

Драгана Цвијовић

О неким граматичко-семантичким особинама именица на -о у српском језику / 47

Ивана Маринковић, Јована Јовановић

Творбена анализа неких именица из класе етника у српском језику / 55

Ана Ранђеловић

Терминолошко-методолошки проблеми у именичкој префиксацији / 65

Анеџа Спасојевић

Неке морфолошке особености у језику романа *Ходочашће*
Арсенија Његована Борислава Пекића / 71

III ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Ненад Ивановић

Индивидуална лексика: творбено–семантичке и творбено–стилске одлике индивидуализама у српском језику (на материјалу из Речника САНУ) / 85

Милица Стојановић

Семантика глаголског префикса *пре-* у српском језику / 101

Светлана Слијепчевић

О апстрактној лексичкој полисемантици у политичком дискурсу (на примеру концептуализације *Србије*) / 113

Јелена Јанковић

Фитоними од придева *бео* у српском језику / 121

Нађа Миланов

Семантика глаголског префикса *по-* у српском језику / 141

Јованка Милошевић

Глаголи са значењем ударања у савременом српском језику (лексичко-семантичка анализа) / 153

Данијела Станић

Променљиви придеви са именичком основом који означавају боје / 165

Иван Књижар

О неким колокацијама с именицом *реч* / 175

IV СИНТАКСИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Тијана Крстић

Модалне и временске употребе кондиционала презента у француском и потенцијала у српском језику / 183

Вера Јовановић

О једном типу ситуације у француском језику / 195

Маја Жарковић

Партиципски придјиви као премодификатори именичке фразе / 203

Нађалија Живковић, Каширина Аксић

Формална семантика неких глаголских времена у српском језику / 213

V СТИЛИСТИЧКА И СЕМАНТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Вера Ђеврић Нишић

О кумулацији осамостаљених језичких јединица у роману *Очеви и оци* Слободана Селенића / 227

Јелена Максимовић

Метонимија у новинским извештајима / 233

Слободан Новокмећ

Сликовитост поредбених конструкција у роману *Тврђава* Меше Селимовића / 239

Марија Милосављевић Тодоровић, Марина Сјасојевић

О особеностима огласа на интернет сајтовима намењеним оглашавању / 249

Aleksandra Milčić Radovanović

Administrativna leksika u prevodima romana Ive Andrića na engleski / 257

Соња Миловановић

Језичко-стилске одлике романа *Одбрана и последњи дани* Борислава Пекића (Семантостилистички ниво) / 265

Ауга Шеховић

Рецепција архаизама код говорника српског језика / 277

Кашилин Озер

Номиналне форме ословљавања на факултету / 285

Ана Шарчевић, Ивана Николић

Концептуалне метафоре у српском, енглеском и шпанском језику: локализација унутар универзалног система / 297

VI ПРИМЕЊЕНОЛИНГВИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Будимка Ускоковић

МОТИВАЦИЈА ЗА УЧЕЊЕ НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА ИЗВАН
ОКВИРА ОБАВЕЗНОГ ШКОЛОВАЊА / 311

Јулијана Вулешић

Анализа часова немачког језика у крагујевачким средњим
школама са аспекта коректуре грешака / 323

Нађааша Вукајловић

Разлози студената за страх од усменог изражавања на немачком језику / 331

Тјана Кukić

Izostavljanje određenog člana kod učenika italijanskog jezika
kao stranog čiji je maternji jezik srpski / 341

Даница Јерошијевић

Предлози наставника за превод енглеских фразних
глагола са партикулом *off* / 351

Sandra Buljanović

O mogućnostima prevođenja glagolskih vremena, člana i roda s
mađarskog na srpski: primer romana Mora Jokaija *Zlatan čovek* / 367

Катјарина Крстић

Невербална комуникација у настави шпанског језика / 379

Марија Стјанојевић

Бењаминов есеј *Задајтак преводиоца* и његова сродност са теоријом
језика Вилхелма Фон Хумболта – истраживања Крисоле Камбас / 391

Марина Кебара

Психолошке основе лингвистичке теорије Јана Бодуена Де Куртенеа
као пионирски допринос настанку психолингвистике / 397

Данка Синадиновић

Улога различитих компонената мотивације у учењу
енглеског као страног језика код одраслих / 407

Ивана Ђирковић Миладиновић

Афективни аспекти учења енглеског језика као страног / 421

Радмила Сузић, Тијана Дабић

Веза између мотивације за учењем енглеског језика и језичке анксиозности / 431

Соња Хорњак

Фактор мотивације у процесу усвајања страних језика / 443

Маја Марковић

Неки аспекти примене теорије вишеструких интелигенција на
учење енглеског као страног језика у основној школи / 453

Марко Банковић

Утицај енглеског језика на давање назива привредним
субјектима у Републици Србији / 463

Војана Radenković Šošić, Jelena Božović

Улога превођења у настави стручног језика / 469

Миљана Стојковић

„Clickers“ – значај и могућност примене у настави енглеског језика / 475

Катари́на Аксић

Семантичка категоризација глагола са префиксом
раз- и њихови енглески еквиваленти / 481

Аутори / 492

Драгана ЦВИЈОВИЋ¹
Београд

О НЕКИМ ГРАМАТИЧКО-СЕМАНТИЧКИМ ОСОБИНАМА ИМЕНИЦА НА -О У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ²

Предмет рада су именице мушког рода домаћег порекла на -о у српском језику, а то су именице типа *блесавко, жђољавко, лукавко, немирко, несћашко* и сл. Посматраћемо их са становишта граматичких категорија рода и броја. Такође, циљ нам је да утврдимо којим семантичким и творбеним типовима припадају.

Кључне речи: српски језик, именице мушког рода на -о, род, број

1.0. Предмет нашег истраживања јесу именице мушког рода домаћег порекла на -о у српском језику са становишта граматичких категорија рода и броја. Реч је о изведеним именицама типа *блесавко, жђољавко, лукавко, немирко, несћашко* и др. Грађу смо узели из шестотомног *Речника српскохрватскога књижевног језика* Матице српске (даље РСМ), једнотомног *Речника српскога језика* Матице српске (даље РСЈ) и вишетомног *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* (даље РСАНУ), у којима смо проверавали како је обележен род ових именица.

1.1. У граматизи М. Стевановића (1964), на коју се ослањамо у нашем истраживању, стоји да се по првој именичкој врсти мењају именице мушког рода које се у номинативу једнине завршавају на сугласник и граматички наставак за облик је нулта морфема типа: *извор, прозор, човек* и др. Такође, по првој именичкој врсти мењају се и именице мушког и средњег рода које се у номинативу једнине завршавају самогласницима *о* и *е* типа: *медо, сћироко, Павле, Перо, поље, село*. Даље, у овој граматизи стоји да именице мушког рода на -о и -е типа *Божо, Сшево, медо, сћироко, несћашко, немирко* и сл. немају облике множине (Стевановић 1964: 186). Проверили смо и средњошколску граматику српскога језика (Станојчић 2010), у којој смо пронашли исте податке као у наведеној Стевановићевој граматизи.

1.2. У досадашњој литератури о именицама мушког рода на -о углавном се говорило о именицама типа *Иво, Лазо, Миро, Саво*,³ *комишо, мршо, сћироко, ујко* и сл. на плану прозодије и деклинације (в. Марковић 1973: 403–406; Станић 1976: 123–125; Фекете 1994: 233–242 и др.), које по М. Стевановићу немају облике множине. С обзиром на то да је реч о властитим именима и хипокористичним образовањима, јасно је и зашто немају облике множине. Наиме, у језичкој прак-

1 dragana.nastanovic@isj.sanu.ac.rs и dragana.nastanovic@gmail.com

2 Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који у целини финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

3 Наведене властите именице (и многе друге) су у исто време и хипокористици од властитих имена и властита, лична имена (в. Станић 1976: 123–125).

си није уобичајено да се праве облици мно­жине од личних имена јер су она обе­ле­жје једне особе, као ни од хипо­ко­ри­сти­ка јер су то имена од­ми­ла.⁴

Међу­тим, у не­ким на­шим гра­ма­ти­ка­ма (в. Сте­ва­но­вић 1964) сто­ји да се ни апелативи типа *де­бе­љ­ко*, *до­мун­ђа­ва­ло*, *из­ми­ш­ља­ло*, *лу­ка­в­ко*, *не­ми­р­ко*, *не­ст­ја­ш­ко*, *по­др­ја­н­ко*, *при­по­ве­да­ло*, *уб­ра­жен­ко* и сл. не упо­треб­ља­ва­ју или се са­свим рет­ко упо­треб­ља­ва­ју у мно­жи­ни.

2.0. По­ку­ша­ће­мо да утвр­ди­мо ко­јим се­ман­тич­ким и твор­бе­ним ти­пови­ма при­па­да­ју на­ве­де­ни ти­пови и­ме­ни­ца и на ос­но­ву то­га ће­мо их по­де­ли­ти у гру­пе.

2.1. Пр­ву гру­пу чи­не и­ме­ни­це из­ве­де­не од гла­го­ла са зна­че­њем осо­бе ко­ја обав­ља рад­њу оз­на­че­ну гла­го­лом у ос­но­ви. Оне ис­ка­зу­ју да се рад­ња вр­ши пре­че­сто, пре­те­ра­но, по об­и­ча­ју или по на­ви­ци и има­ју пе­јо­ра­тив­ну ни­јан­су.

2.1.1. У пр­ву под­гру­пу свр­ста­ва­ју се и­ме­ни­це ко­је су у дес­крип­тив­ним реч­ни­ци­ма срп­ског јези­ка обе­ле­же­не као и­ме­ни­це муш­ког и сред­њег ро­да, што зна­чи да у упо­треб­и функ­ци­о­ни­шу као дво­род­не и­ме­ни­це – мо­гу би­ти и муш­ког и сред­њег ро­да, а то по­ка­зу­је кон­гру­ент­ни атри­бут ко­ји иде уз њих. То су и­ме­ни­це ти­па: *из­ди­ра­ло*, *из­ми­ш­ља­ло*, *је­ца­ло*, *ока­па­ло*, *па­њ­ка­ло*, *са­ња­ло*, *ски­па­ло*, *сум­ња­ло*, *сум­њи­ча­ло* и сл. Њихо­ва зна­че­ња и упо­треб­а зас­ве­до­че­на су сле­де­ћим при­ме­ри­ма из раз­личитих из­во­ра:

Он је она­мо био само про­сто *из­ди­ра­ло*, па мо­гао је и да­ље оста­ти (Гар., РСАНУ); Сав тај по­сао пак бе­ше се скр­хао на пле­ћа јед­ном је­ди­ном кон­ди­пи­јенту, а тај срет­ник, тај *из­ди­ра­ло* – био сам гла­вом ја (БК, РСАНУ); Се­ти се ... ка­ко ће се бесити хро­ми да­ба, што га др­же да је нај­бо­љи *из­ми­ш­ља­ло* (Поп., РСАНУ); Си­ро­мах наш ку­вар б­је­ше не­ки *је­ца­ло* из У­ма­га (Ивел., РСАНУ); Он­да сам ја *па­њ­ка­ло* ко­је „с­ма­ра“ читав фо­рум (www.forum.b92.net); Имао је [Ве­се­ли­но­вић] то­плу и ме­ку ду­шу јед­но­га иде­али­сте и *са­ња­ла* (Скерл., РМС); Но ка­ко го­ди пресу­да ... дра­ги мој *ски­па­ло* (Шапч., РМС); *Ски­па­ло* дра­ги, са оправ­да­ним за­каш­ње­њем ... од ср­ца ти же­лим ... (www.тојсвијет.com); То­га Ју­ри­ши­ћа, то в­јеч­но *сум­ња­ло* ... нај­бо­ље је да­нас не из­азивати (Цес., РМС); Ја стари *сум­ња­ло* опет ... нај­ви­ше по­шту­јем стари про­в­је­ре­ни принцип сва­ког ма­те­ри­ја­ли­сте скеп­ти­ка (Крл., РМС); Ја ту осо­бу ви­дим као сла­бу тач­ку, као *сум­њи­ча­ло*, тра­га­ло, ш­тре­ца­ло (www.forum.krstarica.com).

Об­ли­ци мно­жине ових и­ме­ни­ца мо­гу се на­пра­вити пре­ма об­ли­ци­ма мно­жине и­ме­ни­ца сред­њег ро­да пр­ве дек­ли­на­ционе вр­сте и гласи­ли би: *из­ди­ра­ло* – *из­ди­ра­ла*, *из­ми­ш­ља­ло* – *из­ми­ш­ља­ла*, *је­ца­ло* – *је­ца­ла*, *ока­па­ло* – *ока­па­ла*, *па­њ­ка­ло* – *па­њ­ка­ла*, *са­ња­ло* – *са­ња­ла*, *ски­та­ло* – *ски­та­ла*, *сму­ца­ло* – *сму­ца­ла*, *сум­ња­ло* – *сум­ња­ла*, *сум­њи­ча­ло* – *сум­њи­ча­ла*. Ме­ђу­тим, у реч­нич­кој гра­ђи и на ин­тер­не­ту ни­смо про­на­шли пот­вр­де за об­ли­ке мно­жине и­ме­ни­ца на­ве­де­ног ти­па, већ само об­ли­ке јед­нине. То нам по­ка­зу­је да на­ве­де­ни об­ли­ци мно­жине ни­су уобичајена по­ја­ва у прак­си.

2.1.2. Пре­ма ква­ли­фи­ка­торима ко­ји­ма је обе­ле­жен род и­ме­ни­ца, дру­гу под­гру­пу чи­ни ма­њи број оних уз ко­је у реч­ни­ци­ма сто­ји озна­ка за муш­ки и сред­њи род, али се пред­ност да­је муш­ком ро­ду, што зна­чи да у упо­треб­и углав­ном функ­ци­о­ни­шу као и­ме­ни­це муш­ког ро­да. Так­ве су и­ме­ни­це ти­па: *ба­ја­ло*, *до­мун­ђа­ва­ло*, *из­мо­ш­а­ва­ло*, *криву­да­ло*, *при­по­ве­да­ло* и сл., пот­вр­ђе­не сле­де­ћим при­е­ри­ма:

4 Ка­да у го­во­ру упо­треб­и­мо реч *сти­ри­ко* или *чи­ко*, пр­вен­ствено ми­сли­мо на сво­г стри­ца, а не на би­ло ког стри­ца, па на­ве­де­ни хипо­ко­ри­сти­ци или за­ме­њу­ју лич­но име од­ре­ђене осо­бе или се упо­треб­ља­ва­ју за ос­лов­ља­ва­ње од­ре­ђене осо­бе и то се на гра­ма­тич­ком пла­ну испо­ља­ва у од­су­ству мно­жине.

Довитљив [је], пријатељ мудрости ... искусан гатар, и бајало, и софист (Ђур., РСАНУ); *Домунђавало* је онај који воли из потаје ровити и са себи равнима шаптањем договарати се: како ће некоме наудити (Радон., РСАНУ); Кад се уморио и *приповедало* и слушаоци ... настаде зевање (Срем., РСМ).

На основу наведених примера из речничке грађе и са интернета уочено је да именица *измошавало* функционише и као именица средњег рода:

„Ајд одатле, маторо *измошавало*“, рече Сом (Мил., РСАНУ).

И код ових именица могу се формирати облици множине по истом принципу као код претходне групе: бајало – бајала, домунђавало – домунђавала, измотавало – измотавала, кривудало – кривудала, приповедало – приповедала. Међутим, облици множине готово да се не употребљавају у свакодневном говору.

2.2. Другу групу чине именице изведене од придева, које означавају особу као носиоца особине исказане придевском основном. Оне именују особу према некој физичкој или духовној особини која је често прожета шаљивом нијансом или пак пејоративном. У дескриптивним речницима српског језика ове именице обележене су само као именице мушког рода.

2.2.1. То су апелативи од придева на *-ав* и *-ив*, изведени суфиксом *-ко*, типа: *блесавко*, *гнунавко*, *голишавко*, *голуждравко*, *жгољавко*, *јектичавко*, *каљавко*, *кудравко*, *метилјавко*, *млишавко*, *мришавко*, *мусавко*, *мушавко*, *слинавко*, *сумњиавко*, *шришавко*, *шуйавко*, *ћоравко*, *шанишавко*, *шашавко* и *брбљивко*, *бувљивко*, *вашљивко*, *дремљивко*, *завидљивко*, *заљубљивко*, *лажљивко*, *несириљивко*, *илачљивко*, *смешљивко*, *стидљивко*, *сирашљивко*, *халапљивко* и сл.

Формално облици граматичке категорије множине могу се направити према облицима множине именица сличног творбеног типа са суфиксом *-ац*, па бисмо тако имали примере: *блесавко* : *блесавцац* – *блесавци*, *метилјавко* : *метилјавцац* – *метилјавци*, *мусавко* : *мусавцац* – *мусавци*, *слинавко* : *слинавцац* – *слинавци*, *ћоравко* : *ћоравцац* – *ћоравци*, *вашљивко* : *вашљивцац* – *вашљивци*, *завидљивко* : *завидљивцац* – *завидљивци*, *стидљивко* : *стидљивцац* – *стидљивци*, *халапљивко* : *халапљивцац* – *халапљивци* и сл. Међутим, системски облици множине, као што је потврђено у граматицама⁵, нису карактеристични за именице изведене суфиксом *-ко*, чије се хипокористично значење одређује као „особа која има својство исказано придевом у основи“. Множински облици су карактеристични за именице са суфиксом *-ац*, са неутралним значењем, које се одређује као „онај који има особину исказану придевом у основи“. Тако пример употребе множине из речничке грађе само код једног аутора с почетка 20. века од именице *јектичавко*: *Јектичавци* су напад једна за женско (Маш., РСАНУ), није поуздана потврда за множину хипокористичних именица мушког рода са суфиксом *-ко*.

Међутим, већи број потврда облика множине именица сличног творбеног типа показују примери са интернета из различитих функционалних стилова и са различитим значењима, али се ни код њих не може поуздано утврдити који је творбени суфикс у питању код изведених именица мушког рода: да ли су то хипокористичне именице са суфиксом *-ко* или неутралне именице са суфиксом *-ац*, с обзиром на то да су оне деривирани од истих придевских основа. Због честе употребе у изворима са интернета, а у недостатку потврда из других извора, ипак ћемо их навести као потврде употребе множине именица овог творбеног типа са различитим значењима.

5 В. списак прегледаних граматика на крају рада.

Тако су апелативи, изведени од придева који именују особу према некој физичкој особини, подједнако присутни и у књижевноуметничком и у разговорном стилу у оквиру различитих електронских друштвених мрежа, што потврђују следећи примери:

У току летњих боравака на бретонској обали упознала сам их доста ... и углавном су то били *жђољавци* са црвенкастим пегама (Грул, www.laguna.rs); И сами Викинзи као да имају проблема са прехраном јер су редом *жђољавци* (www.zuti-titl.com); Долазим затим у претпакао у којем су кажњени *млишавци*, они који су живјели без става и странке... Никога од *млишавца* Данте не препознаје и не именује (Алигијери, www.izloog.com); Лажни *мршавци* заиста постоје (www.bebadolazi.net).

Апелативи који именују особу према некој духовној особини, најчешће са шаљивом нијансом значења, потврђени су у следећим примерима:

Римски *брбљивци* [су] претече новинарства (www.dnevnik.rs); Неопевани *брбљивци*: лондонски таксиста иду на обуку за ћутање (www.vesti.rs); *Брбљивци* су најдискретнији људи: колико год говорили, ништа не кажу (www.facebook.com); Откуд ће га и уловити непријатељски стражари, једна божја зајавала и *дремљивци*, кад је то био главом преопрезни И. Гласнокурикаловић (Топ.).

Много су бројнији апелативи који именују особу према некој духовној особини, али са погрдним, ироничним значењем, и углавном су одлика и књижевноуметничког и публицистичког и разговорног стила, што потврђују следећи примери:

Завидљивац је гори од звјерова, јер ови нападају на нас само тада када се нуждавају у храни, или их ми најприје раздражимо; а они – *завидљивци*, учинивши им добро, често поступају са својим добротворима као са непријатељима (Св. Златоуст) (www.svetosavlje.org); У војевању га пратила таква срећа да су *завидљивци* начинили карикатуру о томе како му непријатељски градови у сну падају у руке као риба у мрежу (www.sr.wikipedia.org); *Лажљивци* чешће перу уста и руке (www.vesti.rs); *Лажљивци* обично скривају дланове, не седе усправно, избегавају контакт очима и користе се негативном гестикулацијом (www.biljeizdravlje.rs); Чак и корпорације не продају исти производ из различитих делова света, али *ћупавци* из телевизије немају толико знање о различитим навикама људи (www.blic.rs); На рушевине су стигли *халаљљивци* који су односили оно мало што је остало (www.srpskaplatforma.com); Неће ни ти светски *халаљљивци* и монструми добро да прођу (www.kurir-info.rs); И ти данашњи неталентовани *халаљљивци* гори су од скојеваца из '45 (www.blic.rs).

Потврђени су и апелативи са значењем негативних осећања и расположења, у примерима:

Играчи Барселоне су обични *плачљивци* (www.24sata.info); Зар вам се не чини познатим ко су у Србији највећи *плачљивци* када је реч о НАТО интервенцији? (www.slobodnavojvodina.org); То су они *стидљивци* који се крију иза мамине сукње радознано посматрајући сваки детаљ који се догађа у центру домаћинства (www.vesti-online.com); *Стидљивци* могу да пате због таквог свог карактера, али не осећају знаке анксиозности и панику када се налазе у некој непријатној ситуацији (www.navidiku.rs); Стога су људи који пуно мрзе уопште *страшљивци*, и имају женску ћуд (www.mudremisli.com); Са ћубрета овамо донета, | глава руса главица купуса, | а на њојзи брука од клобука. | Ветар дува па страшило њија, | а *страшљивци* мисле да их вија (sikapovazmaj.iz.rs); Краљ је жив, само *сумњичавци* не верују (www.mondo.rs); Срећом, *сумњичавци* нису били у праву, пошто је 7. септембра 2008. Ненад одиграо 15 минута у пријатељској утакмици са Паок-ом у Солуну (www.reprezentacija.rs).

И поред ових примера са интернета, остаје отворено главно питање колико се наведене потврде за граматичку категорију множине могу приписати именицама мушког рода са суфиксом *-ко*, док су мање важна питања њиховог нормативног статуса, с обзиром на то да потичу из различитих функционалних стилова који нису подложни строгој стандардизацији (нпр. разговорног преко различитих друштвених форума, социјалних мрежа за дружење и забаву, поред публицистичког и књижевноуметничког стила који одражавају нешто реалнију ситуацију).

2.2.2. Бројни су и апелативи изведени од придева на *-ан*, и то само суфиксом *-ко*: *замазанко*, *љубоморко*, *мрзовољко*, *немирко*, *нејослушко*, *несћашко*, *јосћанко*, *рашчујанко* итд.⁶ Као што смо већ напоменули, у граматицама стоји да ни именице изведене од придева на *-ан* немају множину. Међутим, аутори *Граматишке српскохрватског језика за странце* (Мразовић и Вукадиновић 1990: 224–225), истичу да се изведенице на *-ко* као што су *несћашко*, *јосћанко*, *чућавко* и сл. понашају као именице мушког рода чија се основа завршава консонантом *к*, па и у погледу множине ако се у њој употребљавају, и наводе примере: *несћашко – несћашици*, *јосћанко – јосћаници*, *чућавко – чућавци*.

У *Хрватској граматици* групе аутора (Барић и др. 1997: 112–113) стоји да се множински облици код ових именица ретко употребљавају, а кад се употребљавају, формирају се по узору на именице мушког рода на сугласник типа *извор – извори*. По њима, код именица од придева на *-ан* множински облици су такође грађени по том узору, с тим да се у скупину гласова на крају основе не умеће непостојано *а*: *рашчујанко – рашчујаници* (ген. мн. *рашчујанка*).

И у речничкој грађи потврђени су множински облици именица изведених од придева на *-ан*, али само у једном примеру: *Виноград одградише неки несћашици* сеоски, те по њему стока пландује (Весел., РСАНУ). Међутим, примери са интернета су бројнији:

Мрзовољци и ведри видици (www.danas.rs); То је једино што *мрзовољци* и критизери могу да „зараде“ и по чему могу да остану упамћени (www.politika.rs); Младеш у поменутом узрасту а затечену после 10 сати увече, полиција ће привести и сместити у један од два центра за такве случајеве – упозорава се. О томе се обавештавају родитељи, па ако не дођу по „грешне потомке“ до шест сати ујутру, *несћашици* ће бити послати на бригу – Агенцији за услуге деци и породици (www.politika.rs); 2009. године објавио сам књигу дечијих песама „Екстра *немирци*“ којом сам опевао одрастање, доживљаје и несташлуке својих синова Марка и Филипа (www.exxxperiment.net); Шта се дешава када се на једном месту нађу пундравци, смејавци, плачљивци и *немирци*? (www.novosti.rs).

2.3. Трећу групу чине хипокористични апелативи мушког рода, тако обељени и у речницима, са именичком основом: *буцко*, *дечко*, *злоћко*, *снешко*, *шврћко*, *шишко* и сл.

6 РСАНУ бележи поред именице *одрјанко* и именицу *одрјанец* као главну, на коју се упућује, што показује да се од придева на *-ан* поред именица са суфиксом *-ко* граде и именице са суфиксом *-ац*. Због тога се именица *одрјанко* наводи као изузетак, а то потврђују и примери: У доба албанске Голоте краљ Петар и његова војска цртани су као потучени *одрјанци* (www.svetosavlje.org); Градом ходају *одрјанци*, кучке, санери, пијанци (www.kovach.rs).

Код ових именица такође, облици множине нису уобичајени. Изузетак је именица *дечко* која, по Стевановићу, гради облике множине преко именице *дечак – дечаџи*.⁷

2.4. Посебну групу чине апелативи као назив или име животиње. С обзиром на то да је реч о имену, множински облици нису уобичајени. То су примери типа: *бацко* а. „назив за овна, обично најстаријег“, б. „име нерасту“, *дугоушко* „онај који има дуге уши (о зецу)“, *жућко* „назив и име домаћим животињама (мужјацима) жуте, жућкасте длаке а. коњу, б. псу“, *зеленко* „коњ зеленкастосиве длаке“, *зељко* „назив и име животињи мркосиве боје а. псу, б. вепру“, *куцко* покр. 1. „пас, псе-то“, „име овну“, *мицко* „име домаћим животињама (мужјацима) а. коњу, б. мачку“, *мацко* „име домаћим животињама (мужјацима) а. коњу, б. јарцу“, *раменко* „врста инсекта“, *црљенко* „коњ или во црвенкасте длаке“.

3.1. На основу прегледа грађе у вези са граматичком категоријом рода запажено је да се именице мушког рода домаћег порекла на -о у српском језику могу поделити на оне које су настале од глаголских основа и у употреби функционишу као двородне именице – могу бити и мушког и средњег рода (*издирало, ски-шало, сумњичало*) и на двородне именице мушког и средњег рода, али се предност даје мушком роду (*бајало, домунђавало, пријоведало*). Именице које су настале од придевских основа (-ав, -ив, -ан) искључиво функционишу као именице мушког рода (*блесавко, ваишљивко, немирко, несџашко, сџидљивко*), као и именице настале од именичких основа (*буцко, дечко, снешко*).

3.2. Што се тиче граматичке категорије броја, ово питање код хипокористичних деривираних именица на -ко, како је у раду показано, остаје отворено, без обзира на то што су облици множине потврђени у грађи, а и у граматицима и речницима. Ако се употребљавају, како је истакнуто у неким граматицима, формирају се по узору на именице мушког рода прве деклинационе врсте типа (*јосџанко – јосџанџи, раишчуџанко – раишчуџанџи*). У речницима је множина ових именица потврђена само са појединачним примерима (*јекџичавко – јекџичавџи, несџашко – несџашџи*), док је великим бројем примера потврђена на интернету из различитих функционалних стилова (*брљџивко – брљџивџи, лажљивко – лажљивџи, џлашљивко – џлашљивџи*).

Литература и извори

Алигијери: Алигијери, Данте. *Пакао*. www.izloog.com. 15.8.2011.

Барић и др. 1997: Е. Барић, М. Лончарић, Д. Малић, С. Павешкић, М. Пети, В. Зечевић, М. Зника, *Хрватска граматика*, Загреб: Школска књига.

БК: *Бранково коло за забаву, поуку и књижевност*, год. I–XX, Сремски Карловци, 1898.

Весел.: Јанко Веселиновић, *Целокујна дела*, I–IX, Српски писци, Београд.

Гар.: Илија Гарашанин, *Писма Илије Гарашанина Јовану Мариновићу*, I–II, Београд, 1931.

Грул.: Грул, Беноат. *У срцу ње носим*. www.laguna.rs. 15.8.2011.

Ђур.: Милан Ђурић, *Огледи из грчке филозофије и уметности*, Београд, 1936.

Ивел.: Ивелић Владо, *Устомене из поморског животова*, Сплит, 1933.

7 У западној варијанти множински облик именице *дечак* гласи *дечки*. Међутим, уочава се да се множински облик *дечки* све више удаљава од основног значења именице у јединици и да значи „момци“.

- Ивић 1960: М. Ивић, Обележавање именичког рода у српскохрватском књижевном језику, *Наш језик* X, св. 7–10, Београд, 192–211.
- Ивић 1966: М. Ivić, Tipovi imeničkog roda u srpskohrvatskom književnom jeziku, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* IX, Novi Sad, 41–47.
- Крл.: Мирослав Крлежа.
- Марковић 1973: С. Марковић, О промјени личних хипокористичних имена мушког рода на -ко, *Јужнословенски филолог* XXX, св. 1–2, Београд, 403–406.
- Маш.: Бранко Машић, *Директор Прокић*, Загреб, 1926.
- Мил.: Вељко Милићевић, Чарлс Дикенс, *Пиквиов клуб*, превод с енглеског, књ. I–II, Београд, 1930.
- Мразовић, Вукадиновић 1990: П. Мразовић, З. Вукадиновић, *Граматика српскохрватског језика за странце*, Сремски Карловци: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Нови Сад: Добра вест.
- Николић 1995–1996: М. Николић, Недеклинабилне именице у српском језику, *Наш језик* XXX, св. 1–5, Београд, 15–43.
- Поп.: Поповић Ђорђе, *Пријовейке Николе. В. Гођоља*, превод с руског, I–II, Нови Сад, 1864. и 1865.
- Радон.: Радонић Новак: *Збирка речи из Бачке*.
- РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–VI, Матица српска (I–III и Матица хрватска), Нови Сад (I–III и Загреб), 1967–1978.
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XVIII, Српска академија наука и уметности – Институт за српск(охрватск)и језик, Београд, 1959–2010.
- Срем.: Стеван Сремац.
- Станић 1976: М. Станић, Још о промени именица типа Раде, *Наш језик* XXII, св. 3, Београд, 123–125.
- Станојчић 2010: Ж. С. Станојчић, *Граматика српског књижевног језика*, Београд: Креативни центар.
- Стевановић 1964: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, књига I. Београд: Научно дело.
- Топ.: Бранко Топић, *Пионирска триологија*, Свјетлост, Сарајево, 1987, 295.
- Фекете 1994: Е. Фекете, Суфиксални хипокористици образовани од антропонима мушког рода, *Осма југословенска ономастичка конференција и други лингвистички скуп „Бошко-вићеви дани“*, Подгорица, 233–242.
- Цес.: Аугуст Цесарец.
- Шапч.: Милорад Поповић Шапчанин.

SOME GRAMMATICAL AND SEMANTIC CHARACTERISTICS OF NOUNS AT -O IN THE SERBIAN LANGUAGE

Summary

In this paper we analyze masculine nouns at the -o in the Serbian language. We watched them from the standpoint of the grammatical categories gender and number, and we tried to determine which types of semantic and formative types of nouns belong to blesavko, zgoljavko, lukavko, nemirko, nestasko etc.

Dragana Cvijović